



## Sammanträde med Barn- och ungdomsnämndens arbetsutskott

Tid: 2023-05-30, kl. 14:00-16:00

Plats: Bokö

---

,  
Ordförande

Karin Berg,  
Sekreterare

### Ärendelista

1. Tillgängliga lärmiljöer och särskilt stöd, 2023.196 BUN
2. Delaktighet och inflytande: Förskola, 2023.197 BUN
3. Delaktighet och inflytande: Skola, 2023.198 BUN

# Tillgängliga lärmiljöer och särskilt stöd

1

2023.196 BUN



Datum: 2023-05-25  
Handläggare: Sara Dahlin  
Direktr:   
Diariennr: 2023.196 BUN

Barn- och ungdomsnämnden

## Tillgängliga lärmiljöer och särskilt stöd

### Ärendebeskrivning

Målet är att alla elever i Alingsås kommunala skolor ska ha möjlighet att nå de mål som är uppsatta för verksamheten. För att detta ska vara möjligt är det hela skolans uppdrag att arbeta förebyggande och hälsofrämjande så att alla elever ges möjlighet att nå så långt möjligt utifrån utbildningens mål. Alla elever ska uppleva en känsla av att tillvaron i skolan är begriplig, hanterbar och meningsfull. Om förutsättningarna är så kan eleverna utvecklas till sin fulla potential och till harmoniska, trygga, empatiska och nyfikna människor som har god hälsa och når målen med utbildningen.

Huvudmannen har till ansvar att skapa förutsättningar för likvärdighet, medan enheterna ansvarar för att utveckla undervisningens kvalitet och tillgänglighet. Barn- och ungdomsnämnden beslutade 2023-03-21 § 28 om huvudmannens verksamhetsuppföljning som anger de strategiska inriktningarna i utvecklingsarbetet, där en av huvudmannens strategier är att stärka undervisningens kvalitet och tillgänglighet. I det här ärendet redogör förvaltningen för arbetet med tillgängliga lärmiljöer och särskilt stöd.

### Förvaltningens yttrande

Specialpedagogiska skolmyndigheten har en modell för att beskriva tillgänglig lärmiljö som bygger på tre dimensioner av lärmiljön, social, pedagogisk och fysisk miljö. När dessa samspelar utifrån elevens behov och förutsättningar kan utbildningen bli tillgänglig. Relationen mellan de olika delarna i samspelet förändras över tid. En tillgänglig lärmiljö handlar om mötet mellan eleven och lärmiljön, där hänsyn tas till elevers olika behov, styrkor, förutsättningar, tidigare erfarenheter och intressen. En tillgänglig och flexibel lärmiljö erbjuder alla elever olika arbetssätt, olika sätt att kommunicera, olika hjälpmedel och lärverktyg för att inhämta, befästa och kommunicera kunskap i undervisningen. En tillgänglig utbildning, som den beskrivs genom tillgänglighetsmodellen, ger bättre förutsättningar för elever att lyckas i sitt lärande och ökar möjligheten till delaktighet.

Alla barn och elever har rätt till ledning och stimulans för att kunna utvecklas så långt som möjligt. En del elever har också rätt till extra anpassningar eller särskilt stöd. Nedan beskrivs hur dessa nivåer av anpassningar kan tas sig i uttryck som sedan följs av en beskrivning av nuläge för huvudmannens enheter.

#### *Ledning och stimulans*

Varje elev ska ges den ledning och stimulans som behövs för sitt lärande och i sin personliga utveckling för att utvecklas så långt som möjligt. Det är en övergripande målsättning som ska utmärka utbildningen och som ligger till grund för det som föreskrivs närmare i läroplanerna om undervisningens individualisering. Ledning och stimulans ges av varje pedagog, arbetslag och enhet genom att utforma den pedagogiska, sociala och fysiska lärmiljön efter varje elevs behov. Exempel på ledning och stimulans kan vara tillgång till bildstöd för alla elever, bestämda placeringar i klassrum, matsal och andra situationer och övrigt som rymms inom lärarens bemötande och förhållningssätt.

### *Extra anpassningar*

Extra anpassning är en stödinsats av mindre ingripande karaktär som normalt är möjligt att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Extra anpassningar som görs för eleven dokumenteras och följs upp kontinuerligt. Extra anpassningar kan till exempel vara:

- Planerat och strukturerat schema över dagen
- Kortvarig insats av speciallärare
- Stöd med att sätta igång arbetet
- Ledning i att förstå texter
- Intrycksreducering genom användande av hörselkåpor och/eller skärmar

Eftersom extra anpassningar definieras utifrån vad läraren kan göra inom den ordinarie undervisningen kan det variera mellan olika verksamheter vad som i det enskilda fallet utgör extra anpassningar. En och samma åtgärd kan i ett sammanhang utgöra en del av ledning och stimulans som ges till alla elever i den ordinarie undervisningen, men i en annan verksamhet utgöra en extra anpassning för enskilda elever.

### *Särskilt stöd*

Särskilt stöd handlar om insatser av mer ingripande karaktär som normalt inte är möjligt att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Det är insatsernas omfattning eller varaktighet, som skiljer särskilt stöd från det stöd som ges i form av extra anpassningar. När rektor har fått information om att en elev kan vara i behov av särskilt stöd ansvarar rektor för att en utredning påbörjas skyndsamt. Utredningen syftar till att ge skolan ett tillräckligt underlag för att förstå elevens styrkor och utmaningar i skolsituationen samt vilka stödinsatser som skolan behöver sätta in. Dessa stödinsatser dokumenteras i form av ett åtgärdsprogram. Exempel på särskilt stöd:

- Regelbundet stöd av speciallärare under en längre tid
- Särskild undervisningsgrupp (en mindre undervisningsgrupp med större personaltäthet)
- Anpassad studiegång (att en elev har mindre undervisning än vad timplanen anger)

Beslut om åtgärdsprogram kan överklagas av elevens vårdnadshavare, eller av elev om den är över 16 år.

### *Nuläge Barn- och ungdomsförvaltningen*

Rektor är ansvarig för att skapa en god lärmiljö för alla elever och befinner sig i en kontinuerlig process för att organisera och planera verksamheten. För att organisera och leda för elevers lärande krävs förståelse för hur en tillgänglig lärmiljö kan utformas. I denna fråga pågår ett utvecklingsarbete på samtliga skolor i att utveckla tillgängliga lärmiljöer som

kan möta alla elever. Lärmiljön består av sociala, fysiska och pedagogiska aspekter där huvudsakligt fokus i utvecklingsarbetet är pedagogisk tillgänglighet där skolorna arbetar för att stärka undervisningens kvalitet.

Vidar arbetar barn- och ungdomsförvaltningen med att öka likvärdigheten mellan, men också inom, skolor. Vid flera enheter sker arbetet för att planera undervisning och starta och avsluta lektioner på samma sätt för att förutsägbarheten är gynnsam för alla elever. Arbetet med att tillgängliggöra utbildningen inom ramen för ledning och stimulans och extra anpassningar är ett ansvar som vilar på respektive lärare i undervisningen men är också en fråga om ett gemensamt arbete på i såväl arbetslag i skolan som helhet. Tillgänglig lärmiljö hör ihop med tillgängligt lärande och undervisningens kvalitet vilken tar sig uttryck i elevers trivsel/trygghet, studiero, närvaro och måluppfyllelse.

Skolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen har olika förutsättningar att möta elevers behov av extra anpassningar och särskilt stöd vilket dels beror på de fysiska lärmiljöerna utformning men också på skolans storlek vilket påverkar omfattningen och bredden på kompetensen hos såväl pedagogisk personal som elevhälsopersonal. Möjligheten att skapa en god verksamhet för elever med behov av undervisning i särskild undervisningsgrupp skiljer sig mellan enheterna utifrån skolornas storlek, lokalernas beskaffenhet och personalens kompetens. Flera enheter har också kompletterat de särskilda undervisningsgrupperna med så kallade flexgrupper, vilket är ett mindre sammanhang där elever får ett riktat stöd i en viss del av undervisningen (t.ex. ett ämne) under kortare tid. Det finns också en kommungemensam särskild undervisningsgrupp som är en än mer anpassad lärmiljö och där personalen har spetskompetens att möta elever i behov av särskilt stöd.

Andelen elever med beslut om åtgärdsprogram, särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång har ökat över tid i Barn- och ungdomsförvaltningen. Utvecklingen över tid följer den nationella trenden där 5,9% av alla elever i grundskola 22/23 har beslut om åtgärdsprogram. Sett över tid har Alingsås kommunala skolor motsvarande andel elever med åtgärdsprogram som riket sedan 20/21, åren dessförinnan hade Alingsås en lägre andel elever med åtgärdsprogram än riket (ca 0,5% under genomsnittet). I riket får 1,3% av eleverna särskilt stöd i särskild undervisningsgrupp vilket kan jämföras med Alingsås där 2,4% av eleverna i får stöd i särskild undervisningsgrupp.

Vad gäller beslut om att det särskilda stödet ska ges i särskild undervisningsgrupp så har Alingsås kommun en större andel elever ett sådant beslut än genomsnittet i riket. Vad gäller beslut om anpassad studiegång har Alingsås kommun en något högre andel elever med sådant beslut 1,7% av eleverna vilket kan jämföras med 1,3% av eleverna i riket totalt.

	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
<b>Åtgärdsprogram</b>	4,8%	4,6%	5,0%	5,9%	5,5%	5,8%
<b>Särskild undervisningsgrupp</b>	1,6%	1,4%	1,7%	1,6%	2,3%	2,4%
<b>Anpassad studiegång</b>	0,4%	0,6%	0,8%	1,5%	1,4%	1,7%

För att rättssäkra processen runt särskilt stöd och fortsatt stärka undervisningens kvalitet och tillgänglighet för del elever i behov av särskilt stöd har det sedan tidigare fattats beslut om att förvaltningen ska kartlägga de särskilda undervisningsgrupperna. Fortsatt arbete pågår med att utveckla undervisningen vid varje skola och i varje undervisningssituation för att elevers olika behov ska kunna tillgodoses och elevers rätt till såväl ledning och stimulans som extra anpassning sker inom ramen för ordinarie undervisning.

**Ekonomisk bedömning**

Beslutet innebär inga kostnader.

**Förslag till beslut**

Redovisningen godkänns.

Helena Balte  
Förvaltningschef

Sara Dahlin  
Verksamhetschef

Helena Balte, Godkännare tjänsteskrivelse, 2023-05-25

# Delaktighet och inflytande: Förskola

2

2023.197 BUN



Datum: 2023-05-25  
Handläggare: Isak Bjärmark  
Direktnr:  
Diariernr: 2023.197 BUN

Barn- och ungdomsnämnden

## Tjänsteskrivelse Delaktighet och inflytande i förskola

### Ärendebeskrivning

Barn- och ungdomsnämnden har ansvar för att säkerställa att barn och vårdnadshavare får inflytande och delaktighet över utbildning. Barns rätt till delaktighet formuleras uttryckligen i skollagen. Där finns bestämmelser om att barnets bästa ska vara utgångspunkten i utbildningen och att barnets inställning, så långt det är möjligt, ska klarläggas. Skollagen säger också att barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet och att åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Vidare har vårdnadshavare rätt till att delta i att utvärdera utbildning och förskolan ska skapa tillitsfulla relationer med vårdnadshavare.

I det här ärendet redogörs för Barn- och ungdomsförvaltningens arbete med barns och vårdnadshavares delaktighet och inflytande över utbildningen.

### Förvaltningens yttrande

Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar aktivt för barns och vårdnadshavares delaktighet och inflytande i förskola. Både skollagen och läroplan för förskola betonar förskolans uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Genom demokratiska arbetsformer arbetar förskolorna aktivt och medvetet med att påverka och stimulera barnen att omfatta samhällets gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Förskolans demokratiska uppdrag riktar sig till barnen här och nu, tar sikte på deras framtid som demokratiska medborgare men involverar också samverkan med barnens vårdnadshavare. Arbete med barns delaktighet och inflytande tillsammans med samverkan mellan hem och förskola är viktiga aspekter av förskolans kvalitets- och utvecklingsarbete

### *Nuläge Barn- och ungdomsförvaltningen*

I arbetet med barns delaktighet i förskolan ges barnen inflytande över utformandet av undervisningen. Förskolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar utifrån barnens behov på respektive förskola. En viktig komponent i detta är anpassningar av lärmiljöerna för att stärka barnens möjligheter till att delta och ha ett inflytande över sin utbildning. Det handlar till exempel om att anpassa val av material och möblering för att möta barnen på deras nivå, såväl fysiskt som pedagogiskt. Förskolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar för att barnen ska känna delaktighet och inflytande över tid i förskolan. Genom att arbeta med barns kommunikation skapar förskolan förutsättningar för barn att uttrycka känslor, tankar och på så sätt delta i ett socialt samspel.

Föräldramöten, utvecklingssamtal, vårdnadshavarenkät och andra forum för samverkan ger vårdnadshavare möjlighet till inflytande. När vårdnadshavare har möjlighet till inflytande över förskolan finns fler perspektiv på förskolan och därigenom en större potential att utveckla förskolan. Genom delaktighet och inflytande skapas ett gemensamt och större engagemang för förskolan och dess verksamhet. Den huvudsakliga samverkan sker med vårdnadshavare



i det dagliga mötet. Alingsås kommun använder en enkät som riktar sig till vårdnadshavare för att dels fånga vårdnadshavares uppfattning om samverkan mellan förskola och hem.

Enkäterna är ett underlag för att utveckla utbildningen på respektive förskola där varje förskola analyserar enkätresultaten. Vårdnadshavare på en förskola kan vara väldigt nöjda med förskolan, men ändå identifiera att ett visst område i läroplanen behöver utvecklas. Enkäten fångar därför inte graden av nöjdhet utifrån vårdnadshavarnas önskemål, utan vårdnadshavarnas uppfattning om olika områden med utgångspunkt i läroplanen. Enkäten fångar vårdnadshavares uppfattning om förskolans arbete utifrån läroplanens olika områden där också området "delaktighet och inflytande" ingår. Enkäten är ett viktigt verktyg för förskolornas inre arbete med att utveckla kvaliteten. Vårdnadshavarenkäten kompletteras med en självskattningsenkät som personal på förskolan genomför där de utvärderar det egna arbetet med motsvarande frågor som ställs i enkäten som riktas till vårdnadshavare. De nyckeltal som enkäten visar kompletteras vid respektive förskola med analyser för att fördjupa förståelsen.

Vårdnadshavare är nöjda med förskolan och personalens självskattning återspeglar det. Det finns en spridning mellan förskolorna men de förskolor som har lägst värde, relativt sett, har fortfarande höga värden. Alla barn och vårdnadshavare ska ha samma möjligheter till delaktighet och inflytande. Vårdnadshavare är generellt nöjda med förskolornas arbete med delaktighet och inflytande. Förvaltningen ser dock att det är av vikt att också analysera och förstå denna process ur fler perspektiv så att barns röster och perspektiv inkluderas i utvecklingen av verksamheten, inte bara med deras vårdnadshavare som språkrör.

I jämförelse mellan enheterna konstateras att det finns en liten samvariation mellan vårdnadshavare och förskolornas bedömning av barns delaktighet och inflytande. Där vårdnadshavare och personal till del gör motsvarande bedömning av verksamhetens förmåga att ge barn delaktighet och inflytande. Resultaten stämmer väl överens mellan respektive förskolas skattning och förskolans vårdnadshavares skattning.

Barns delaktighet och inflytande knyter också an till att utveckla tillgänglig lärmiljöerna. Tillgängliga lärmiljöer ger barnen ännu större möjlighet att utveckla sin självständighet och att utifrån sina förutsättningar få en progression i lärandet. Barns delaktighet och inflytande är svårt att fånga i kvantitativa data ensamt, utan behöver också kompletteras med kvalitativa mått. Några sådana metoder som förskolorna använder sig av är observationer, att ställa förståelsefördjupande frågor till barnen samt att barnen är delaktiga i att dokumentera undervisningen. Genom att respektive förskola kompletterar med den typen av underlag finns goda förutsättningar att identifiera hur verksamhetens ska vidareutvecklas. För att barns deltagande ska bli effektivt och meningsfullt arbetar Barn- och ungdomsförvaltningen för att delaktighet och inflytande som förhållningssätt ska genomsyra barnets hela tid i förskolan, alla dagar och hela dagen. Förskolorna planerar verksamheten utifrån att barnen både under ordnade former (t.ex. vid samlingar) och mer spontana situationer (t.ex. i en lek) ge barnen möjlighet att bestämma och påverka innehållet i undervisningen genom att deras idéer blir verklighet.

Samverkan med vårdnadshavare grundläggs i förskolan och påverkar vårdnadshavares förtroende för hela skolväsendet. Genom att skapa tillitsfulla relationer och samverkansformer tidigt i barnens utbildning finns förutsättningar att det kan upprätthållas hela barnets utbildning och på så sätt skapa bästa möjliga förutsättningar för alla barn- och elever att nå utbildningens mål.

**Ekonomisk bedömning**

Beslutet innebär inga kostnader.

**Förslag till beslut**

Redovisningen godkänns.

Helena Balte  
Förvaltningschef

Isak Bjärmark  
Verksamhetsutvecklare

Helena Balte, Godkännare tjänsteskrivelse, 2023-05-25

# Delaktighet och inflytande i förskola

Barn- och ungdomsförvaltningen  
2023

# Innehåll

<b>1.</b>	<b>Inledning .....</b>	<b>3</b>
<b>2.</b>	<b>Delaktighet och inflytande .....</b>	<b>3</b>
2.1.	Mål .....	4
<b>3.</b>	<b>Huvudmannens ansvar .....</b>	<b>5</b>
<b>4.</b>	<b>Delaktighet och inflytande i Alingsås kommunala förskolor.....</b>	<b>5</b>
4.1.1	Samverkan med hemmet för och genom ökad delaktighet och inflytande.....	6
<b>5.</b>	<b>Nyckeltal och indikatorer .....</b>	<b>7</b>
5.1.	Nyckeltal barns delaktighet och inflytande .....	8
5.2.	Nyckeltal förskola och hem .....	9
<b>6.</b>	<b>Sammanfattning .....</b>	<b>10</b>

# 1. Inledning

Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar aktivt för barns och vårdnadshavares delaktighet och inflytande i förskola. Både skollagen och läroplan för förskola betonar förskolans uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Genom demokratiska arbetsformer arbetar förskolorna aktivt och medvetet med att påverka och stimulera barnen att omfatta samhällets gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Förskolans demokratiska uppdrag riktar sig till barnen här och nu, tar sikte på deras framtid som demokratiska medborgare men involverar också samverkan med barnens vårdnadshavare. Arbete med barns delaktighet och inflytande tillsammans med samverkan mellan hem och förskola är viktiga aspekter av förskolans kvalitets- och utvecklingsarbete

I denna rapport beskriver Barn- och ungdomsförvaltningen huvudmannens ansvar för arbetet med delaktighet och inflytande, enheternas arbete inom området samt redovisar ett nuläge utifrån de mål som Barn- och ungdomsnämnden beslutat om i Budget och i huvudmannens kvalitetsarbete.

## 2. Delaktighet och inflytande

Rätten till delaktighet gäller alla barn, enskilda och som grupp, oavsett ålder eller bakgrund. Det innebär att barnet har rätt till information, rätt att komma till tals och bli lyssnad på, rätt till inflytande utifrån ålder och mognad och rätt till återkoppling. Det räcker inte att enbart lyssna på barnet. När barnet är i stånd att bilda sig en egen uppfattning måste barnets åsikter också noga beaktas enligt barnkonventionen. Barnet har rätt att få fullständig och åldersanpassad information om sin rätt att fritt uttrycka sina åsikter, hur deltagandet ska genomföras, vad syftet är, samt i vilka delar barnets åsikt kommer tillmätas betydelse. Av respekt för barnet är det viktigt att klargöra hur barnets åsikter och erfarenheter kommer att beaktas och vilka andra faktorer som påverkar ett beslut.

I Läroplan för förskola framgår förskollärarens uppdrag att verka för vårdnadshavares inflytande och delaktighet i förskolans utbildning. Förskolan behöver klargöra för vårdnadshavare vilka strävansmål utbildningen har, samt informera och diskutera de förhållningssätt och regler som finns för att vårdnadshavare dels ska kunna få förståelse för och inflytande över förskolan.

I Barnombudets rapport "Blir det någon skillnad" (2022) framgår det att en förutsättning för barns inflytande i förskola är att vårdnadshavarna har inflytande i verksamheten. Genom att aktivt arbete för att öka vårdnadshavarnas inflytande i förskolan skapas förutsättningar för samverkan mellan förskola och hem. Samverkan mellan förskola och hem är en viktig förutsättning för delaktighet och inflytande, både för barnets utveckling och barns möjlighet att bli en aktiv del av samhället.

När det gäller utvärdering av förskolan ska vårdnadshavare bli delaktiga så att deras röster kan lyftas fram och förskolan ska följa upp och utvärdera så de har möjliggjort för vårdnadshavares inflytande och delaktighet. Läroplanen lyfter också vikten av att kontinuerligt föra samtal med vårdnadshavare angående barnets utveckling, lärande och trivsel i förskolan.

## 2.1. Mål

Mot bakgrund av behovet av att säkerställa och utveckla både barns och vårdnadshavares delaktighet och inflytande i förskolan har både Kommunfullmäktige och Barn- och ungdomsnämnden uppsatta mål för ökad delaktighet och inflytande, både utifrån budget och huvudmannens verksamhetsuppföljning. Frågan om delaktighet och inflytande är central i för att skapa fredliga och inkluderande samhällen som är ett av de globala målen (mål 16). God samverkan med vårdnadshavare som uppmuntrar till delaktighet och inflytande är också en förutsättning för delmålet inom samma mål, att skapa tillförlitliga och transparenta institutioner. Arbetet med förskolans demokratiska uppdrag kan också förväntas bidra med måluppfyllelse för mål om minskad ojämlikhet (mål 10) där delmålen bland annat tar sikte på arbete med inkludering och lika rättigheter.

De globala målen utgör en del av Alingsås kommuns styrmodell och är inbäddad i Alingsås kommuns vision. För att förverkliga visionen har Kommunfullmäktige liksom Barn- och ungdomsnämnden som prioriterat mål att *"Alingsåsarna har inflytande, får god service och ett gott bemötande från kommunen"*.

Inom ramen för huvudmannens kvalitetsarbete har Barn- och ungdomsnämnden tagit ställning för delmålet att "Alla barn får utvecklas så långt som möjligt utifrån läroplanens alla områden under sin tid på förskolan" för att bidra till de övergripande målen för ökad måluppfyllelse och likvärdig utbildning.

Med utgångspunkt från de övergripande strategier som slagits fast för huvudmannens kvalitetsarbete arbetar förvaltningen med insatser för att undersöka och hur arbetet med att stärka barns delaktighet och inflytande bedrivs på enheterna och dels att planera insatser som kan vidtas för att utveckla barns delaktighet och inflytande.

Arbete för och med barns rättigheter ingår i förskolans grunduppdrag och om barn får vara delaktiga i, och ha inflytande över, arbetet i förskolan ger det bättre progression i lärandet, ökar deras demokratiska kompetens och välmående. När förskolan bedriver ett tydligt värdegrundsarbete stärks förtroendet för samhället och känslan av utanförskap minskar hos barnen. Samtidigt ökar acceptansen för de beslut som fattas. När barn upplever att de blir lyssnade till och när de själva får vara med och ta beslut minskar risken för utanförskap och är därför en viktig brottsförebyggande insats. En förutsättning för ett välutvecklat och inkluderande arbete för barns delaktighet i förskolan är att både personal och barn har kunskap och förståelse för barnkonventionen och barnrättsarbete. Det krävs för att kunna omsätta rättigheterna i praktiken.

### **3. Huvudmannens ansvar**

Barns rätt till delaktighet formuleras uttryckligen i både skollag och läroplan. Där finns bestämmelser om att barnets bästa ska vara utgångspunkten i utbildningen och att barnets inställning, så långt det är möjligt, ska klargöras. Skollagen anger också att barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet och att åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Huvudmannen har ansvar att skapa förutsättningar för att förskolan ska nå målen i skollagen och läroplanen. Förskolans värdegrundsarbete ska skapa ett klimat där barn känner sig trygga och respekterade. Det ska också främja likabehandling och barns rätt till delaktighet och inflytande. Det är viktigt att de vuxna i förskolan har likvärdiga förväntningar på, och skapar samma förutsättningar för, alla barn.

Inom ramen för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete konstateras att det finns utarbetade former för formella forum för delaktighet och inflytande men att arbetet med delaktighet och inflytande inte är lika tydligt i förskolornas beskrivningar och analyser av undervisningens kvalitet eller värdegrundsarbete. I nuläget får rektor stöd i arbete med analys av resultat och måluppfyllelse generellt. I arbetet för att stödja enheterna inom område delaktighet och inflytande mer specifikt avser huvudmannen att tydligare följa upp och kartlägga skolornas arbete för att kunna identifiera vilka behov och förutsättningar som förskolorna har.

### **4. Delaktighet och inflytande i Alingsås kommunala förskolor**

I arbetet med barns delaktighet i förskolan ges barnen inflytande över utformandet av undervisningen. Genom att barnen uppmuntras att reflektera över sitt lärande lärprocessen i undervisningen blir synlig och begriplig för dem och stärks inte bara deras inflytande utan också barnens självkänsla. Förskolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar utifrån barnens behov på respektive förskola. En viktig komponent i detta är anpassningar av lärmiljöerna för att stärka barnens möjligheter till att delta och ha ett inflytande över sin utbildning. Det handlar till exempel om att anpassa val av material och möblering för att möta barnen på deras nivå, såväl fysiskt som pedagogiskt. Ett annat exempel är att göra barn delaktiga i att dokumentera undervisningen genom att barnen fotograferar eller på andra sätt dokumenterar undervisningen eller sådant som varit föremål för undervisningen. När barnen aktivt deltar på det sättet sker ett lärande både genom undervisningen och i dokumenterandet. Barnen övar på att välja ut det som varit viktigast i lärandet och på så sätt befästs lärdomarna genom att barnen får delaktighet i och inflytande över den egna lärprocessen.

När barn upplever att de blir lyssnade till och när de själva får vara med i beslutsfattandet accepterar de i större utsträckning de beslut som fattas. Ett barn kan uppleva sig delaktigt även utan att aktivt påverka förskolans verksamhet. Barn kan ingå i en gemenskap där det är tillåtet att göra sin röst hörd, samtidigt som de förstår att det inte alltid är möjligt att påverka och ändra beslut. Genom demokratiska arbetsformer kan förskolan förbereda barnen för att aktivt delta i samhällslivet. Delaktighet ska genomsyra det sociala samspelet mellan personal och barn där undervisning och utvecklingen av den samma ska genomföras tillsammans med barn. Formerna för barnens inflytande måste dock vara tydliga från början för att möjliggöra ett reellt inflytande för barnen. Det finns tydliga indikationer på att barns aktiva delaktighet leder till ökad självkänsla, bättre kontakt med vuxna, större samarbetsförmåga och en mer positiv bild av det omgivande samhället. Barn som är delaktiga upplever sig mer respekterade av samhället. Det skapar en positiv spiral som leder till mer engagemang i, och intresse för, samhället i stort och ett aktivare medborgarskap.

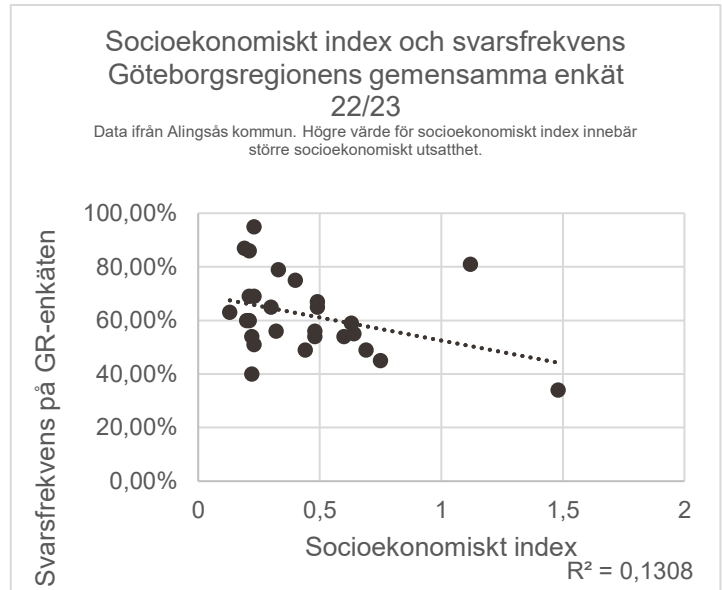
Förskolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar för att barnen ska känna delaktighet och inflytande över tiden i förskolan. Genom att arbeta med barns kommunikation skapar förskolan förutsättningar för barn att uttrycka känslor, tankar och på så sätt delta i ett socialt samspel. Detta kan bland annat ske bland annat genom bildstöd. Bildstöd är bilder som kompletterar annan kommunikation, detta gör det möjligt för barnen att exempelvis kunna förstå ett schema genom bilder som visar vad som kommer att hända genom bilder få stöd inför i olika valsituationer. Bildstödet gör det också lättare för barn som ännu inte fullt ut har utvecklat ett språk att kunna kommunicera till exempel genom att peka på en bild och på så sätt komplettera det verbala språket. Genom att tillgängliggöra kommunikation för alla barn på förskolan utifrån respektive barns behov ges också förutsättningar för barn att själva delta i beslutsfattande undervisningens innehåll, alltifrån val av en aktivitet i stunden till att vara delaktig i planering av temaarbeten. Andra former och arbetssätt som främjar delaktighet och inflytande är att barn övar sig i turtagning i vad gäller såväl verbal kommunikation som i lek. I mindre barngrupper skapas tillfällen för barn att i ett mindre sammanhang påverka och ta plats för att med ökad ålder och mognad utveckla färdigheter för att göra det i allt fler sammanhang och på olika sätt.

#### **4.1.1 Samverkan med hemmet för och genom ökad delaktighet och inflytande**

Föräldramöten, utvecklingssamtal, vårdnadshavarenkät och andra forum för samverkan ger vårdnadshavarna möjlighet till inflytande. När vårdnadshavarna får möjlighet till inflytande över förskolan finns fler perspektiv på förskolan och därigenom en större potential att utveckla förskolan samt att förutsättningar finns för att vårdnadshavare ska känna ett större engagemang för förskolan.



Barn- och ungdomsförvaltningen genomför tillsammans med övriga Göteborgsregionen en årlig enkätundersökning där vårdnadshavare får svara på frågor om hur de uppfattar kvaliteten i förskolan med utgångspunkt i läroplanen. I årets undersökning svarade 62% av de tillfrågade vårdnadshavarna. Det finns en viss samvariation rörande svarsfrekvensen för vårdnadshavarenkäten och den socioekonomiska sammansättningen på respektive förskola. Alla förskolor har så pass hög svarsfrekvens att det ger ett tillförlitligt underlag. Förskolorna arbetar på olika sätt för att öka svarsfrekvens, genom informationskvällar för vårdnadshavare, översättning av enkäten till andra språk än svenska, påminnelser och stöttning i genomförandet. Insatserna anpassas efter den målgrupp och de behov som finns på respektive förskola.



## 5. Nyckeltal och indikatorer

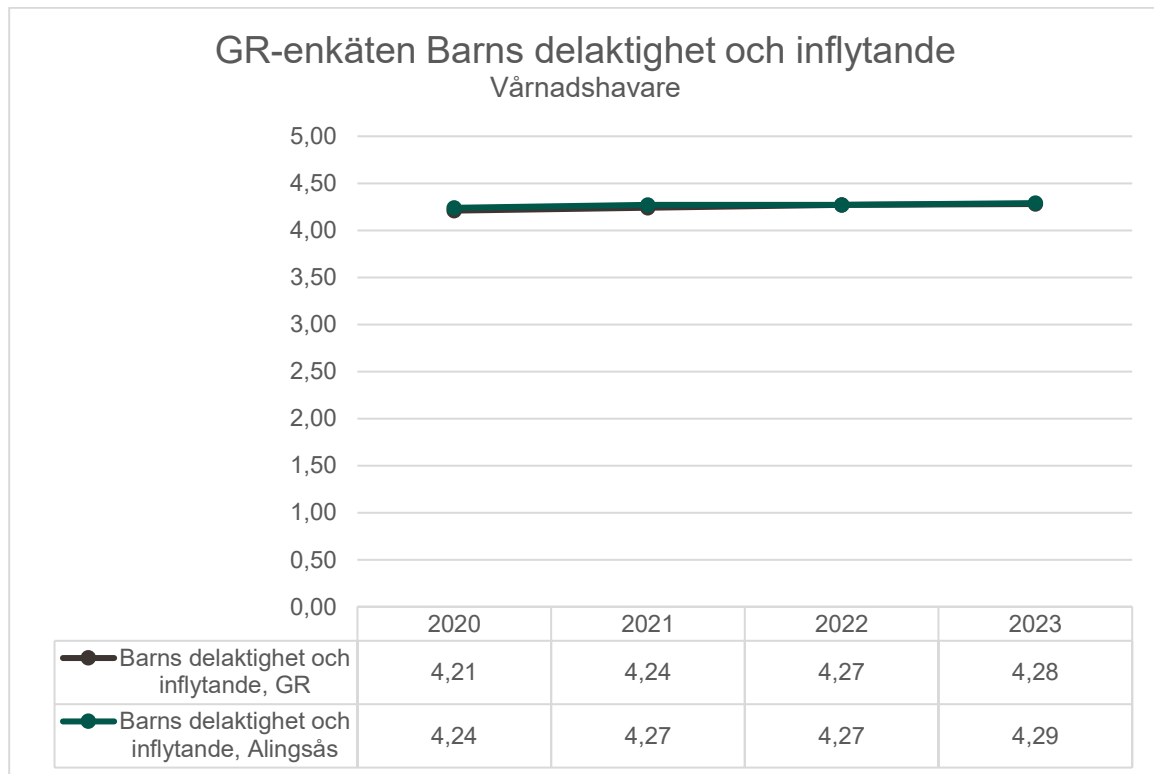
För att följa arbetet för att nå de mål som Barn- och ungdomsnämnden beslutat om används ett urval av nyckeltal för att mäta kontinuerligt över tid. Nyckeltalen syftar till att indikera förändringar över tid liksom skillnader mellan huvudmannens enheter och mellan huvudmannen och andra huvudmän. Ett aktivt arbete med delaktighet och inflytande är en framgångsfaktor för att nå såväl statens förväntan som kommunens vision med utbildningen.

För förskolan finns få nationella indikatorer och nyckeltal som mäter kvalitet generellt och barns delaktighet och inflytande specifikt. Som indikator för måluppfyllelsen i förskolan används en vårdnadshavarenkät som fångar delar av förskolans arbete och kvalitet. Enkäten genomförs årligen och majoriteten av kommunerna i Göteborgsregionen ingår vilket möjliggör jämförelser såväl över tid som mellan huvudmän. Enkäternas frågor är formulerade utifrån läroplanen för förskolan.

Delaktighet och inflytande är särskilt svårångat med mätbara nyckeltal i förskola. Enkätresultaten visar vårdnadshavarnas uppfattning om delaktighet och inflytande, där det kan vara utmanande för vårdnadshavare att ha en bred bild av förskolans arbete i frågan eftersom de inte deltar i den dagliga verksamheten. Därför kompletterar enheterna analysarbetet med självskattningsenkäter och kvalitativa beskrivningar av nuläge, så som observationer och dialog med barnen.

Utifrån de uppsatta målen följs nyckeltal inom områdena "barns delaktighet och inflytande"<sup>1</sup> och "förskola och hem"<sup>2</sup> som används som indikatorer för de beslutade mål och delmålen.

## 5.1. Nyckeltal barns delaktighet och inflytande



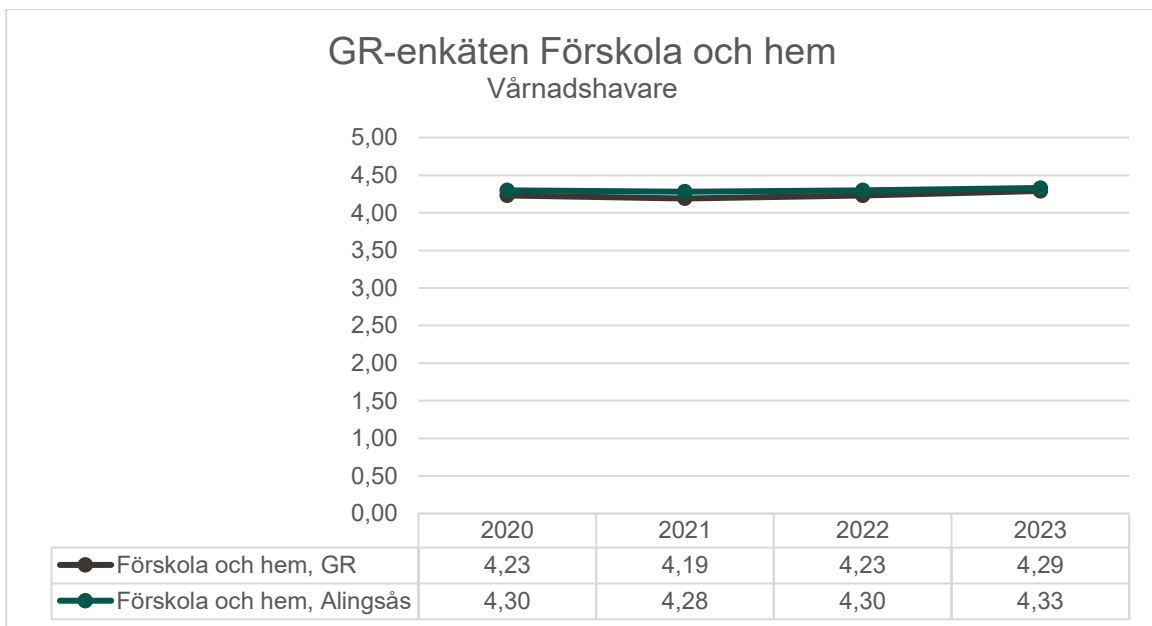
<sup>1</sup> Området "barns delaktighet och inflytande" består av ett index baserat på påståendena "förskolan uppmuntrar mitt barn att uttrycka sina tankar och åsikter" och "förskolan tar hänsyn till mitt barns behov och intressen"

<sup>2</sup> Området "förskola och hem" består av ett index baserat på påståendena "förskolan tar hänsyn till den information jag förmedlar om mitt barn, till exempel om barnets mående, familjesituation eller utveckling", "förskolan informerar om mål och innehåll i utbildningen", "utvecklingssamtalet ger mig möjlighet till en god dialog kring mitt barns trivsel, utveckling och lärande", "jag känner mig välkommen att ställa frågor och komma med synpunkter" samt "jag känner mig trygg med att mitt barn blir väl omhändertaget på förskolan"

Differens högsta och lägsta värde mellan enheter	19/20	20/21	21/22	22/23
Barns delaktighet och inflytande	0,61	0,72	1,02	0,91

I Alingsås kommun och Göteborgsregionen är vårdnadshavarnas skattning av barns delaktighet och inflytande hög och med en minimal förändring över tid. Det finns dock en differens mellan den förskola med högst och lägst värde inom Barn- och ungdomsförvaltningen, där det skiljer 0,91. Skillnaden har minskat sedan föregående år men är den näst högsta de senaste fyra åren. Skillnaden används för att mäta likvärdigheten mellan förskolor, där målet är att alla förskolor ska ha samma höga kvalitet och med minimal variation mellan enheterna.

## 5.2. Nyckeltal förskola och hem



Differens högsta och lägsta värde mellan enheter	19/20	20/21	21/22	22/23
Förskola och hem	0,77	0,86	1,08	1,05

I Alingsås kommun och Göteborgsregionen är vårdnadshavarnas skattning av förskola och hem hög och med en minimal förändring över tid. Det finns dock en differens mellan den förskola med högst och lägst värde i Barn- och ungdomsförvaltningen, där det skiljer 1,05, där skillnaden har minskat marginellt sedan föregående år. Det visar att det finns ett arbete kvar med att minska skillnaderna mellan förskolorna, där målet är att alla förskolor ska ha samma höga kvalitet.

## 6. Sammanfattning

I arbetet med barns delaktighet i förskolan ges barnen inflytande över utformandet av undervisningen. Förskolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar utifrån barnens behov på respektive förskola. En viktig komponent i detta är anpassningar av lärmiljöerna för att stärka barnens möjligheter till att delta och ha ett inflytande över sin utbildning. Det handlar till exempel om att anpassa val av material och möblering för att möta barnen på deras nivå, såväl fysiskt som pedagogiskt. Förskolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar för att barnen ska känna delaktighet och inflytande över tid i förskolan. Genom att arbeta med barns kommunikation skapar förskolan förutsättningar för barn att uttrycka känslor, tankar och på så sätt delta i ett socialt samspel.

Föräldramöten, utvecklingssamtal, vårdnadshavarenkät och andra forum för samverkan ger vårdnadshavare möjlighet till inflytande. När vårdnadshavare har möjlighet till inflytande över förskolan finns fler perspektiv på förskolan och därigenom en större potential att utveckla förskolan. Genom delaktighet och inflytande skapas ett gemensamt och större engagemang för förskolan och dess verksamhet. Den huvudsakliga samverkan sker med vårdnadshavare i det dagliga mötet. Alingsås kommun använder en enkät som riktar sig till vårdnadshavare för att dels fånga vårdnadshavares uppfattning om samverkan mellan förskola och hem.

Enkäterna är ett underlag för att utveckla utbildningen på respektive förskola där varje förskola analyserar enkätresultaten. Vårdnadshavare på en förskola kan vara väldigt nöjda med förskolan, men ändå identifiera att ett visst område i läroplanen behöver utvecklas. Enkäten fångar därför inte graden av nöjdhet utifrån vårdnadshavarnas önskemål, utan vårdnadshavarnas uppfattning om olika områden med utgångspunkt i läroplanen. Enkäten fångar vårdnadshavares uppfattning om förskolans arbete utifrån läroplanens olika områden där också området "delaktighet och inflytande" ingår. Enkäten är ett viktigt verktyg för förskolornas inre arbete med att utveckla kvaliteten. Vårdnadshavarenkäten kompletteras med en självskattningsenkät som personal på förskolan genomför där de utvärderar det egna arbetet med motsvarande frågor som ställs i enkäten som riktas till vårdnadshavare. De nyckeltal som enkäten visar kompletteras vid respektive förskola med analyser för att fördjupa förståelsen.

Vårdnadshavare är nöjda med förskolan och personalens självskattning återspeglar det. Det finns en spridning mellan förskolorna men de förskolor som har lägst värde, relativt sett, har fortfarande höga värden. Alla barn och vårdnadshavare ska ha samma möjligheter till delaktighet och inflytande. Vårdnadshavare är generellt nöjda med förskolornas arbete med delaktighet och inflytande. Förvaltningen ser dock att det är av vikt att också analysera och

förstå denna process ur fler perspektiv så att barns röster och perspektiv inkluderas i utvecklingen av verksamheten, inte bara med deras vårdnadshavare som språkrör.

I jämförelse mellan enheterna konstateras att det finns en liten samvariation mellan vårdnadshavare och förskolornas bedömning av barns delaktighet och inflytande. Där vårdnadshavare och personal till del gör motsvarande bedömning av verksamhetens förmåga att ge barn delaktighet och inflytande. Resultaten stämmer väl överens mellan respektive förskolas skattning och förskolans vårdnadshavares skattning.

Barns delaktighet och inflytande knyter också an till att utveckla tillgänglig lärmiljöerna. Tillgängliga lärmiljöer ger barnen ännu större möjlighet att utveckla sin självständighet och att utifrån sina förutsättningar få en progression i lärandet. Barns delaktighet och inflytande är svårt att fånga i kvantitativa data ensamt, utan behöver också kompletteras med kvalitativa mått. Några sådana metoder som förskolorna använder sig av är observationer, att ställa förståelsefördjupande frågor till barnen samt att barnen är delaktiga i att dokumentera undervisningen. Genom att respektive förskola kompletterar med den typen av underlag finns goda förutsättningar att identifiera hur verksamhetens ska vidareutvecklas. För att barns deltagande ska bli effektivt och meningsfullt arbetar Barn- och ungdomsförvaltningen för att delaktighet och inflytande som förhållningssätt ska genomsyra barnets hela tid i förskolan, alla dagar och hela dagen. Förskolorna planerar verksamheten utifrån att barnen både under ordnade former (t.ex. vid samlingar) och mer spontana situationer (t.ex. i en lek) ge barnen möjlighet att bestämma och påverka innehållet i undervisningen genom att deras idéer blir verklighet.

Samverkan med vårdnadshavare grundläggs i förskolan och påverkar vårdnadshavares förtroende för hela skolväsendet. Genom att skapa tillitsfulla relationer och samverkansformer tidigt i barnens utbildning finns förutsättningar att det kan upprätthållas hela barnets utbildning och på så sätt skapa bästa möjliga förutsättningar för alla barn- och elever att nå utbildningens mål.

# Delaktighet och inflytande: Skola

3

2023.198 BUN



Datum: 2023-05-25  
Handläggare: Isak Bjärmark  
Direktr:   
Diariennr: 2023.198 BUN

Barn- och ungdomsnämnden

## Tjänsteskrivelse Delaktighet och inflytande i skola

### Ärendebeskrivning

Barn- och ungdomsnämnden har ansvar för att säkerställa att elever får inflytande över utbildning. Elevers rätt till delaktighet formuleras uttryckligen i skollagen. Där finns bestämmelser om att barnets bästa ska vara utgångspunkten i utbildningen och att barnets inställning, så långt det är möjligt, ska klarläggas. Skollagen säger också att elever ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör eleverna och att åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till elevens ålder och mognad.

I det här ärendet redogörs för Barn- och ungdomsförvaltningens arbetet med elevers delaktighet och inflytande i utbildningen.

### Förvaltningens yttrande

Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar aktivt för elevers delaktighet och inflytande i skolan. Både skollag och läroplan betonar skolans uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Skolans demokratiska uppdrag riktar sig till eleverna här och nu men tar också sikte på deras framtid som demokratiska medborgare. Dessutom finns det bättre förutsättningar att utveckla verksamheten när elevers perspektiv tillvaratas. Arbeta med elevers delaktighet och inflytande tillsammans med samverkan mellan hem och skola är viktiga aspekter av skolans kvalitets- och utvecklingsarbete.

### *Nuläge Barn- och ungdomsförvaltningen*

Inom ramen för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete konstateras att det finns utarbetade former för formella forum för delaktighet och inflytande såsom elevråd, fritidsråd och matråd samt klassråd men också mer undervisningsnära former såsom elevledda utvecklingssamtal. Inom ramen för respektive lärares undervisning används olika former för delaktighet och inflytande via utvärderingar av undervisningsmoment, att eleverna får välja redovisningsformer och genom deltagande i planering av undervisningen. Därtill arbetar skolorna med föräldramöten liksom vårdnadshavarenkäter.

Barn- och ungdomsförvaltningen följer nyckeltal inom områden rörande delaktighet och inflytande. I samtliga årskurser (2, 5 och 8) har Alingsås kommuns ett högre värde än genomsnittet i Göteborgsregionen vad gäller värdena för såväl området "inflytande" som "information om utbildningen". Utifrån enkätsvaren för årskurs 2 och 5 konstateras att det finns en spridning mellan enheter inom både området "inflytande" och "information om utbildningen". Skillnaderna mellan enheterna i årskurs 8 inom både frågeområdena är betydligt mindre, men kan också förklaras av att det endast är fyra enheter som ingår.

Med utgångspunkt från elevsvaren i årskurs 5 konstateras att elevernas genomsnittliga inflytande liksom värdet för "information om utbildningen" i Alingsås kommun är i stort sett oförändrat sedan föregående år. För årskurs 8 har värdet för såväl "inflytande" som "information om utbildningen" minskat i år i jämförelse med föregående år, för såväl Alingsås kommun som i övriga Göteborgsregionen. Skillnaden mellan den skolan med högst värde

och den skolan med lägst värde har minskat sedan föregående år för båda områdena i årskurs 8 samt för ”information om utbildningen” i årskurs 5. Däremot har differensen rörande värdet för inflytande i årskurs 5 ökat mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde.

Det finns en viss samvariation mellan enheter med hög måluppfyllelse där de också har högre resultat för elevinflytande. Detta speglar det som forskning på området har visat, att elever som har inflytande får ökad motivation och lär sig mer. Dessutom ökar möjligheterna att bli mer aktiva samhällsmedborgare och får på det sättet en demokratisk fostran. Vidare så innebär ett ökat elevinflytande att skolan får bättre kunskaper om elevernas behov och drivkrafter och har på så sätt lättare att utforma lärmiljöer som passar alla elever.

För att elevers deltagande ska bli effektivt och meningsfullt arbetar Barn- och ungdomsförvaltningen för att delaktighet och inflytande som förhållningssätt ska genomsyra elevens hela tid i skolan, alla dagar och hela dagen. Detta sker genom att systematiskt planera i olika typer av delaktighet löpande i syfte att det blir en integrerad del av skolans arbetssätt. Barn- och ungdomsförvaltningen kan konstatera att det till stora delar sker ett gott arbete ifrån om barns- och elevers inflytande, liksom samverkan med hemmen. Det finns dock skillnader mellan enheter och i huvudmannens uppföljning av enheternas arbete är det otydligt på vilket sätt elevers delaktighet och inflytande används i analysen av måluppfyllelse. I arbetet för att stödja enheterna inom område delaktighet och inflytande mer specifikt avser huvudmannen att tydligare följa upp och kartlägga skolornas arbete för att kunna identifiera vilka behov och förutsättningar som skolorna har.

### **Ekonomisk bedömning**

Beslutet innebär inga kostnader.

### **Förslag till beslut**

Redovisningen godkänns.

Helena Balte  
Förvaltningschef

Isak Bjärmark  
Verksamhetsutvecklare



# Delaktighet och inflytande i skola

Barn- och ungdomsförvaltningen  
2023

# Innehåll

<b>1.</b>	<b>Inledning .....</b>	<b>3</b>
<b>2.</b>	<b>Delaktighet och inflytande .....</b>	<b>3</b>
2.1.	Mål .....	4
<b>3.</b>	<b>Huvudmannens ansvar .....</b>	<b>4</b>
<b>4.</b>	<b>Delaktighet och inflytande i Alingsås kommunala skolor .....</b>	<b>5</b>
4.1.1	Samverkan med hemmet för och genom ökad delaktighet och inflytande .....	7
4.2.	Nyckeltal .....	8
4.2.1	Nyckeltal inflytande .....	9
4.2.2	Information om utbildningen .....	10
<b>5.</b>	<b>Sammanfattning .....</b>	<b>12</b>

# 1. Inledning

Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar aktivt för elevers delaktighet och inflytande i skolan. Både skollag och läroplan betonar skolans uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Skolans demokratiska uppdrag riktar sig till eleverna här och nu men tar också sikte på deras framtid som demokratiska medborgare. Dessutom finns det bättre förutsättningar att utveckla verksamheten när elevers perspektiv tillvaratas. Arbeta med elevers delaktighet och inflytande tillsammans med samverkan mellan hem och skola är viktiga aspekter av skolans kvalitets- och utvecklingsarbete.

I denna rapport beskriver Barn- och ungdomsförvaltningen huvudmannens ansvar för arbetet med delaktighet och inflytande, enheternas arbete inom området samt redovisar ett nuläge utifrån de mål som Barn- och ungdomsnämnden beslutat om i Budget och i huvudmannens kvalitetsarbete.

## 2. Delaktighet och inflytande

Rätten till delaktighet gäller alla barn, enskilda och som grupp, oavsett ålder eller bakgrund. Det innebär att barn har rätt till information, rätt att komma till tals och bli lyssnad på samt rätt till inflytande utifrån ålder och mognad och rätt till återkoppling. Det räcker inte att enbart lyssna på barnet. När barnet är i stånd att bilda sig en egen uppfattning måste barnets åsikter också noga beaktas enligt barnkonventionen. Alla elever i grundskola och anpassad grundskola räknas som barn och har rätt att få fullständig och åldersanpassad information om sin rätt att fritt uttrycka sina åsikter, hur deltagandet ska genomföras, vad syftet är, samt i vilka delar deras åsikter kommer tillmätas betydelse. Av respekt för barnet är det viktigt att klargöra hur barnets åsikter och erfarenheter kommer att beaktas och vilka andra faktorer som påverkar ett beslut.

Barnkonventionen som särskilt betonar rätten till delaktighet och inflytande ligger till grund för både skollagen och läroplanerna som betonar skolans uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Det finns stora vinster med tydliga strukturer för elevers rättigheter i skolan, i synnerhet rätten till delaktighet. Det är ett av skolans grunduppdrag och om elever får vara delaktiga i, och ha inflytande över, arbetet i skolan ger det bättre kunskapsresultat, demokratisk kompetens och välmående hos eleverna. När skolan bedriver ett tydligt värdegrundsarbete stärks förtroendet för samhället och känslan av utanförskap minskar hos eleverna. Det kan därför räknas som en viktig brottsförebyggande insats. När elever upplever att de blir lyssnade till och när de själva får vara med och ta beslut minskar risken för utanförskap. Samtidigt ökar acceptansen för de beslut som fattas. En förutsättning för ett välutvecklat och inkluderande arbete för delaktighet i skolan är att både personal och elever har kunskap och

förståelse för barnkonventionen och barnrättsarbete. Det krävs för att kunna omsätta rättigheterna i praktiken.

## 2.1. Mål

Mot bakgrund av behovet av att både säkerställa och utveckla elevers delaktighet och inflytande i skolan har både Kommunfullmäktige och Barn- och ungdomsnämnden uppsatta mål för ökad delaktighet och inflytande i budget. Frågan om delaktighet och inflytande är central för att skapa fredliga och inkluderande samhällen som är ett av de globala målen (mål 16). Elevers delaktighet liksom god samverkan med vårdnadshavare är också en förutsättning för delmålet inom samma mål, att skapa tillförlitliga och transparenta institutioner. Arbetet med skolans demokratiska uppdrag kan också förväntas bidra med måluppfyllelse för mål om minskad ojämlikhet (mål 10) där delmålen bland annat tar sikte på arbete med inkludering och lika rättigheter.

De globala målen utgör en del av Alingsås kommuns styrmodell och är inbäddad i Alingsås kommuns vision. För att förverkliga visionen har Kommunfullmäktige liksom Barn- och ungdomsnämnden som prioriterat mål att *"Alingsåsarna har inflytande, får god service och ett gott bemötande från kommunen"*.

Med utgångspunkt från de övergripande strategier som slagits fast för huvudmannens kvalitetsarbete arbetar förvaltningen med insatser för att undersöka hur arbetet med att stärka hur arbetet med elevers delaktighet och inflytande bedrivs på enheterna och dels att planera insatser som kan vidtas för att ytterligare utveckla elevers delaktighet och inflytande.

## 3. Huvudmannens ansvar

Elevers rätt till delaktighet formuleras uttryckligen i skollagen. Där finns bestämmelser om att barnets bästa ska vara utgångspunkten i utbildningen och att barnets inställning, så långt det är möjligt, ska klargöras. Skollagen anger att elever ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör eleven och att åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till elevens ålder och mognad. Huvudmannen har ansvar att skapa förutsättningar för att skolans ska nå målen i skollagen och läroplanen.

Skolans värdegrundsarbete ska skapa ett klimat där elever känner sig trygga och respekterade. Det ska också främja likabehandling och elevers rätt till delaktighet och inflytande. Det är därför viktigt att de vuxna i skolan har likvärdiga förväntningar på, och skapar samma förutsättningar för, alla elever.

Inom ramen för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete konstateras att det finns utarbetade former för formella forum för delaktighet och inflytande men att arbetet med delaktighet och inflytande inte är lika tydligt i skolornas beskrivningar och analyser av undervisningens kvalitet eller värdegrundsarbete. I nuläget får rektor stöd i arbete med analys av resultat och måluppfyllelse generellt. I arbetet för att stödja enheterna inom

område delaktighet och inflytande mer specifikt avser huvudmannen att tydligare följa upp och kartlägga skolornas arbete för att kunna identifiera vilka behov och förutsättningar som skolorna har.

## 4. Delaktighet och inflytande i Alingsås kommunala skolor

Barnombudsmannens rapport "Blir det någon skillnad" (2022) visar att elevers delaktighet i skolans beslutsfattande processer i klass- och elevråd, intressegrupper och i undervisningen ger många positiva effekter. Inte bara för eleven själv utan också för relationen mellan elev och lärare liksom för skolan som organisation. Regler och rutiner förbättras, engagemanget för den egna skolan ökar och skol- och klassrumsklimatet förbättras. När elever upplever att de blir lyssnade till och när de själva får vara med i beslutsfattandet accepterar de mer de beslut som fattas. Delaktighet främjar också själva lärandet. När elever uppmuntras att reflektera över sitt lärande, när lärprocessen i undervisningen blir synlig och begriplig för dem och de får inflytande i utformningen av undervisningen, stärks deras självkänsla. Det främjar välbefinnande, utveckling och goda skolresultat.

Arbetet med delaktighet och inflytande utgör en del av skolans värdegrundsarbete och ska ske genom demokratiska arbetsformer. Skolor med ett framgångsrikt värdegrundsarbete lyckas med att kombinera arbete för tillgängliga lärmiljöer och mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling tillsammans med elevers delaktighet och inflytande, både i och utanför undervisningen. Arbetet med delaktighet är således inte begränsat till endast kunskapsförmedling om demokratiska värderingar utan ska användas som en del i undervisningen. Genom demokratiska arbetsformer kan skolan förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Delaktighet ska genomsyra det sociala samspelet mellan lärare och elever där kvalitetsarbete och undervisning ska genomföras tillsammans med eleverna. Formerna för elevernas inflytande måste dock vara tydliga från början för att möjliggöra ett reellt inflytande för eleverna.

### Delaktighet och lärande

Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar för att elevinflytandet ska vara en naturlig del av hela skolans arbete. Elevers inflytande och delaktighet utgör en del i skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete, där det parallellt bedrivs ett utvecklingsarbete inom barn- och elevhälsan med utgångspunkt från barnkonventionen och barns rättigheter däribland rätten till delaktighet och inflytande. I rapporten "Blir det någon skillnad" (BO 2022) redogörs för forskning som undersökt faktorer som påverkar elevers upplevda hälsa konstaterar att det finns ett tydligt samband mellan delaktighet i klassrummet och undervisningen, stöd från lärare och positiv hälsa. De elever som upplevde högre grad av delaktighet hade en mer positiv bild av, och känsla för, skolan. De upplevde att de klarade skolarbetet, hade bättre hälsa och kände att livet blev mer meningsfullt. Barn- och ungdomsförvaltningen har en

centralt samlad elevhälsa som leds lokalt av respektive rektor. Skolans styrdokument slår fast att elevhälsan i huvudsak ska arbeta hälsofrämjande och förebyggande. Så att skolan kan erbjuda en inkluderande och tillgänglig undervisning som gör att elever i mindre utsträckning hamnar i utanförskap och drabbas av ohälsa.

Skolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen arbetar med att aktivt och medvetet påverka och engagera eleverna i att omfatta samhällets gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Inom ramen för respektive lärares undervisning sker olika typer delaktighet och inflytande via utvärderingar av undervisningsmoment, att eleverna får välja redovisningsformer och genom deltagande i planering av undervisningen.

Ett annat sätt som Alingsås kommunala skolor arbetar med för att stärka elevers delaktighet är elevledda utvecklingssamtal. I elevledda utvecklingssamtal deltar både lärare och vårdnadshavare där det är eleven som leder samtalet. I samtalet presenterar eleven sitt nuläge i de olika ämnena och uppfattning sitt lärande, ett urval av elevarbeten visas och presenteras och därefter bestäms specifika utvecklingsmål. I forskning om elevledda utvecklingssamtal konstateras att elevledda utvecklingssamtal ger eleven en fördjupad förståelse av sitt eget lärande och vilka steg som måste tas för att vidare utveckling ska ske liksom vårdnadshavarnas förståelse för skolans verksamhet och sina barns lärande.

### **Delaktighet och inflytande som en del i det demokratiska uppdraget**

Elever har i enlighet med både skollagen och arbetsmiljölagen rätt till formellt demokratiskt inflytande genom elevråd och elevskyddsombud. Vid Alingsås kommunala skolor organiseras olika typer av formella forum för delaktighet och inflytande till exempel elevråd, fritidsråd och matråd. Om fler och olika forum erbjuds för delaktighet och inflytande ökar antalet elever i representationen. Eftersom barn och ungas engagemang och individuella resurser ser olika ut kan för få former för delaktighet leda till att endast de elever som är mest engagerade och intresserade av demokratifrågor ges möjlighet till delaktighet. Skolan behöver därför stötta, uppmuntra och möjliggöra för alla elever, även de som inte har intresset eller tror på demokratins former, att vara delaktiga på ett sätt som är anpassat och format utifrån eleverna själva. Ett litet utbud av former för deltagande riskerar också att skapa sårbar tillgång till delaktighet. Varje skola har därför ha en palett av metoder, former och arbetssätt för att kunna skapa förutsättningar för delaktighet och för att kunna möta elever med olika typer av engagemang och individuella resurser. Utöver elevråd och motsvarande former för delaktighet som beskrivs ovan så använder skolorna olika metoder för ökat elevinflytande. Klassråd är ett forum där alla elever får delta och vara med och påverka beslut som rör klassen, det kan vara dels frågor vad skolsocial karaktär (t.ex. vad en friluftsdag ska innehålla) eller sådant som mer direkt rör det dagliga arbetet (t.ex. framtagande av ordningsregler). Lärare arbetar också för att låta eleverna delta i att utforma undervisningen på olika sätt exempelvis genom att förslå innehåll i undervisning och föreslå arbetsmetoder (t.ex. skriva en text eller redovisa muntligt).

Elevers rätt till inflytande omfattar hela skoldagen, inklusive skolväg, matsal, raster, kompisar och fritids. Det pekar på ämnets bredd och att det kan se väldigt olika ut utifrån elevers individuella behov och förutsättningar, särskilt ur ett funktionshinderperspektiv.

Barn- och ungdomsförvaltningen kan konstatera att ett stort arbete görs utifrån att alla elever ska få rätt till inflytande över sin tid i skolan. Det finns tydliga indikationer på att barns aktiva delaktighet leder till ökad självkänsla, bättre kontakt med vuxna, större samarbetsförmåga och en mer positiv bild av det omgivande samhället. Barn som är delaktiga upplever sig mer respekterade av samhället. Det skapar en positiv spiral som leder till mer engagemang i, och intresse för, samhället i stort och ett aktivare medborgarskap. Som en del av studie- och yrkesvägledningen i arbetar skolorna med att utveckla elevernas valkompetens. Genom att stärka elevernas förmågor och färdigheter till val av moderna språk inför årskurs 6 liksom valkompetens inför val till gymnasiet ökar elevernas egenmakt genom att själva utöva inflytande i de beslut som rör dem.

Elevers inflytande kan stärkas genom att de ges möjligheter till att se lärandeprocessen som en helhet och att sätta in kunskaperna i ett sammanhang. Det kan bland annat innebära samarbete med det närliggande samhället. Om skolarbetet upplevs meningsfullt för eleverna motiverar det eleverna i deras lärande. Samverkan med samhället kan till exempel bestå av att hitta verkliga mottagare för elevarbeten. Redovisningar av temaarbeten kan göras inför publik, som föräldrar eller andra elever. I vissa skolor i Barn- och ungdomsförvaltningen visar elever upp sitt skolarbete i samband med öppet hus som ett sätt att knyta ihop skolan med övriga samhället.

Forskning visar att en elev kan uppleva sig delaktig även utan att aktivt påverka skolans verksamhet. Eleverna kan ingå i en gemenskap där det är möjligt att göra sin röst hörd, samtidigt som de förstår att det inte alltid är möjligt att påverka och ändra beslut. Med bakgrund mot detta är det viktigt att skolorna även har dialog om frågor som ligger bortom elevernas möjlighet att påverka, då det ger eleverna en känsla av sammanhang.

#### **4.1.1 Samverkan med hemmet för och genom ökad delaktighet och inflytande**

Föräldramöten, utvecklingssamtal, vårdnadshavarenkät och andra forum för samverkan ger vårdnadshavarna möjlighet till inflytande. När vårdnadshavarna får möjlighet till inflytande över skolan finns fler perspektiv på skolan och därigenom en större potential att utveckla skolan samt att förutsättningar finns för att vårdnadshavare ska känna ett större engagemang för skolan verksamhet. Skolorna i Barn- och ungdomsförvaltningen har återkommande informationsmöten med vårdnadshavare i början av varje nytt verksamhetsår. Syftena med dessa informationsmöten är att informera om och ha dialog om skolan samt lägga grunder för ett gott samarbete med de olika roller och ansvar som skola och vårdnadshavare har för att eleverna ska nå målen med utbildningen. Dessa informationsmöten kompletteras också med andra forum för samråd, utifrån olika teman. Vårdnadshavarnas tankar, idéer och synpunkter tas tillvara på via dessa forum och möten, men även andra tillfällen när personal och vårdnadshavare möts t.ex. vid utvecklingssamtal. Utifrån detta utvecklar skolan kvaliteten i utbildningen genom att lyfta in vårdnadshavares perspektiv och idéer. Vidare samverkar skola och vårdnadshavare runt den enskilda eleven särskilt intensivt och avgörande blir samverkan stora stödinsatser t.ex. vid hög frånvaro eller för elever i behov av särskilt stöd.

## 4.2. Nyckeltal

För att följa arbetet för att nå de mål som Barn- och ungdomsnämnden beslutat om används ett urval av nyckeltal för att mäta kontinuerligt över tid. Nyckeltalen syftar till att indikera förändringar över tid liksom skillnader mellan huvudmannens enheter och mellan huvudmannen och andra huvudmän. Ett aktivt arbete med delaktighet och inflytande är framgångsfaktor för att nå såväl statens förväntan som kommunens vision med utbildningen.

Indikatorn för fullmäktiges mål rörande inflytande är ett index från den årliga enkät som elever i årskurs 8 besvarar. Barn- och ungdomsförvaltningen följer motsvarande nyckeltal för årskurs 2 och årskurs 5.

Utifrån de uppsatta målen har målvärden satts för elevenkäten i skola. Det är dels områdena "utbildningen"<sup>1</sup> (åk 2) "Information om utbildningen" (åk 5 och 8)<sup>2</sup>, båda dessa områden berör information till eleverna om hur det går för dem i sin kunskapsutveckling. Dels är det området "inflytande"<sup>3</sup>, som berör elevernas möjlighet att påverka och ha inflytande över utbildningen och skolan. Elevenkäten har en god svarsfrekvens, 92% i årskurs 2, 90% i årskurs 5 och 81% i årskurs 8. Enkätens frågor är formulerade utifrån skolans uppdrag och utgör också ett underlag för att utveckla utbildningen på respektive skola. Enkäten för årskurs 2 är omarbetat från och med detta läsår och därför är historiska jämförelsen inte möjliga. Elevenkäten för åk 5 och 8 omarbetades förra läsåret och därför finns endast två år att jämföra med.

---

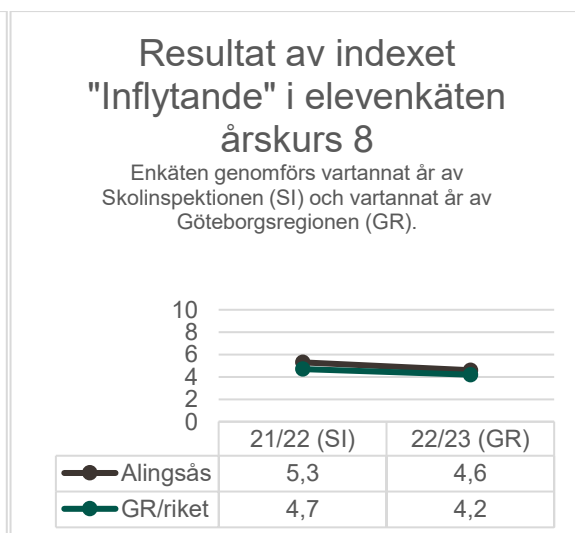
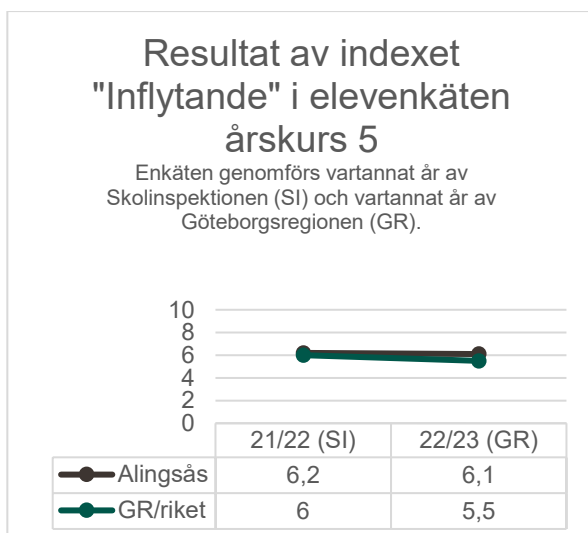
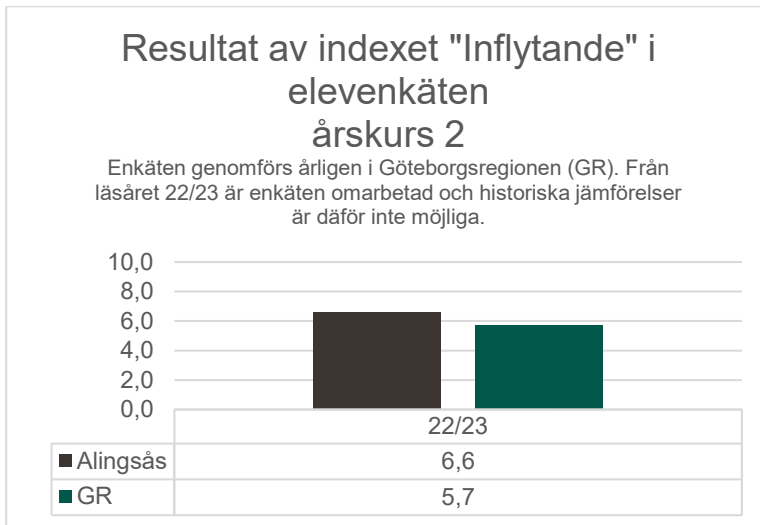
<sup>1</sup> Indexet "utbildning" i årskurs 2 består av frågorna "förklarar lärarna så att du förstår?" "Berättar läraren hur det går för dig i skolarbetet?"

<sup>2</sup> Indexet "information om utbildning" i årskurs 5 och 8 består av frågorna "Hur ofta förklarar lärarna vad du ska göra på lektionerna så att du förstår?", "Tycker du att lärarna förklarar vad du behöver kunna för att nå kunskapskraven?", "Tycker du att du får veta hur det går för dig i skolarbetet?" och "Tycker du att utvecklingssamtalet är till hjälp för dig i skolarbetet?"

<sup>3</sup> Index "inflytande" i årskurs 2 består av frågan "Får du vara med och bestämma hur ni arbetar i skolan?". Indexet "inflytande" i årskurs 5 och 8 består av frågorna "Hur mycket tycker du att ni elever får vara med och påverka hur ni ska arbeta på lektionerna?", "Hur mycket tycker du att de vuxna i skolan lyssnar på förslag från eleverna till exempel från klassråd eller elevråd?"



## 4.2.1 Nyckeltal inflytande



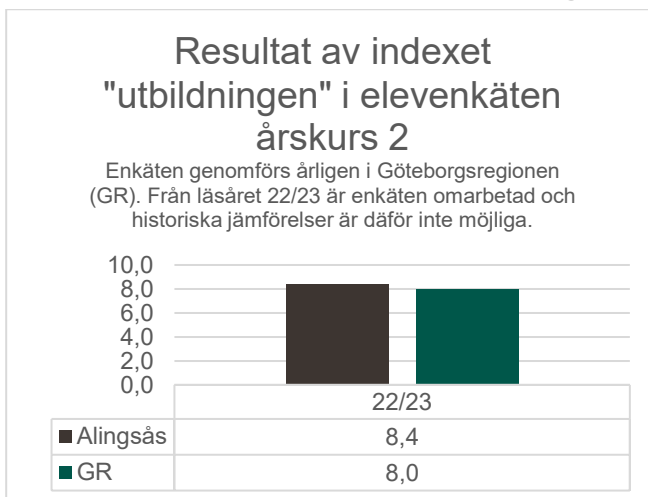
Differens högsta och lägsta värde mellan enheter	21/22	22/23
Inflytande åk 2	i.u.	3,8
Inflytande åk 5	2,5	3,4
Inflytande åk 8	1,8	0,8

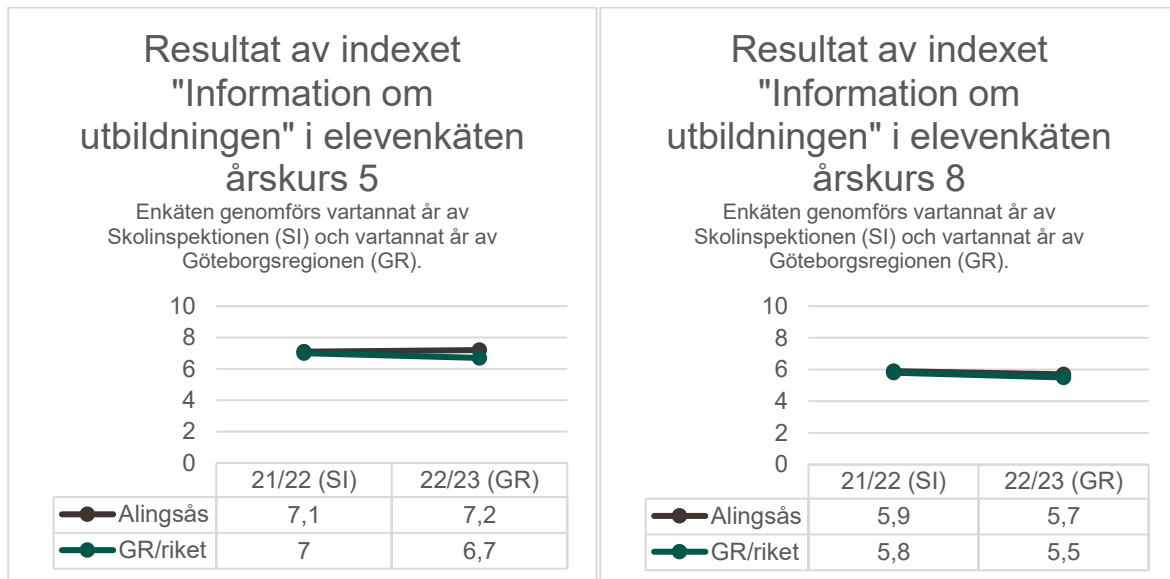
I samtliga årskurser har Alingsås kommuns ett högre värde än genomsnittet i Göteborgsregionen vad gäller värdena för inflytande. Utifrån enkätsvaren för årskurs 2 och 5 konstateras att det finns en spridning mellan enheter där det skiljer 3,8 poäng för årskurs 2 respektive 3,4 poäng mellan den skola med högst värde och den med lägst värde. Skillnaderna mellan enheterna i årskurs 8 är betydligt mindre, men kan också förklaras av att det endast är fyra enheter som ingår.

Med utgångspunkt från elevsvaren i årskurs 5 konstateras att elevernas genomsnittliga inflytande i Alingsås kommun är i stort sett oförändrat sedan föregående år. Däremot har differensen mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde ökat.

För årskurs 8 har värdet för elevernas genomsnittliga värde minskat i år i jämförelse med föregående år, för såväl Alingsås kommun som i övriga Göteborgsregionen. Skillnaden mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde har minskat sedan föregående år.

#### 4.2.2 Information om utbildningen





Differens högsta och lägsta värde mellan enheter	21/22	22/23
Information om utbildningen åk 2	i.u.	1,9
Information om utbildningen åk 5	2,2	1,9
Information om utbildningen åk 8	1,4	0,8

Inom området "information om utbildningen" för årskurs 2 och årskurs 5 konstateras att värdena för skolorna i Alingsås kommun ligger över genomsnittet inom Göteborgsregionen. Det finns spridning mellan de olika skolorna inom Alingsås kommun, där det skiljer 1,9 poäng för såväl årskurs 2 och årskurs 5 mellan den skola med högst värde och den med lägst värde. Vid jämförelse med föregående år konstateras att differensen mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde har minskat.

För årskurs 8 har Alingsås kommun ett marginellt högre värde än Göteborgsregionen/riktet över hela mätperioden. Både Alingsås och Göteborgsregionen/riktet har minskat i år i jämförelse med föregående år. Differensen mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde minskat från föregående år.

## 5. Sammanfattning

Inom ramen för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete konstateras att det finns upparbetade former för formella forum för delaktighet och inflytande såsom elevråd, fritidsråd och matråd samt klassråd men också mer undervisningsnära former såsom elevledda utvecklingssamtal. Inom ramen för respektive lärares undervisning används olika former för delaktighet och inflytande via utvärderingar av undervisningsmoment, att eleverna får välja redovisningsformer och genom deltagande i planering av undervisningen. Därtill arbetar skolorna med föräldramöten liksom vårdnadshavarenkäter.

Barn- och ungdomsförvaltningen följer nyckeltal inom områden rörande delaktighet och inflytande. I samtliga årskurser (2, 5 och 8) har Alingsås kommuns ett högre värde än genomsnittet i Göteborgsregionen vad gäller värdena för såväl området "inflytande" som "information om utbildningen". Utifrån enkätsvaren för årskurs 2 och 5 konstateras att det finns en spridning mellan enheter inom både området "inflytande" och "information om utbildningen". Skillnaderna mellan enheterna i årskurs 8 inom både frågeområdena är betydligt mindre, men kan också förklaras av att det endast är fyra enheter som ingår.

Med utgångspunkt från elevsvaren i årskurs 5 konstateras att elevernas genomsnittliga inflytande liksom värdet för "information om utbildningen" i Alingsås kommun är i stort sett oförändrat sedan föregående år. För årskurs 8 har värdet för såväl "inflytande" som "information om utbildningen" minskat i år i jämförelse med föregående år, för såväl Alingsås kommun som i övriga Göteborgsregionen. Skillnaden mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde har minskat sedan föregående år för båda områdena i årskurs 8 samt för "information om utbildningen" i årskurs 5. Däremot har differensen rörande värdet för inflytande i årskurs 5 ökat mellan den skolan med högst värde och den skolan med lägst värde.

Det finns en viss samvariation mellan enheter med hög måluppfyllelse där de också har högre resultat för elevinflytande. Detta speglar det som forskning på området har visat, att elever som har inflytande får ökad motivation och lär sig mer. Dessutom ökar möjligheterna att bli mer aktiva samhällsmedborgare och får på det sättet en demokratisk fostran. Vidare så innebär ett ökat elevinflytande att skolan får bättre kunskaper om elevernas behov och drivkrafter och har på så sätt lättare att utforma lärmiljöer som passar alla elever.

För att elevers deltagande ska bli effektivt och meningsfullt arbetar Barn- och ungdomsförvaltningen för att delaktighet och inflytande som förhållningssätt ska genomsyra elevens hela tid i skolan, alla dagar och hela dagen. Detta sker genom att systematiskt planera i olika typer av delaktighet löpande i syfte att det blir en integrerad del av skolans arbetssätt. Barn- och ungdomsförvaltningen kan konstatera att det till stora delar sker ett gott arbete ifrån om barns- och elevers inflytande, liksom samverkan med hemmen. Det finns dock skillnader mellan enheter och i huvudmannens uppföljning av enheternas arbete är det tydligt på vilket sätt elevers delaktighet och inflytande används i analysen av måluppfyllelse. I arbetet för att stödja enheterna inom område delaktighet och inflytande mer specifikt avser huvudmannen att tydligare följa upp och kartlägga skolornas arbete för att kunna identifiera vilka behov och förutsättningar som skolorna har.